

Što srce ne nadoknadi od izgubljenog,
mrtvo je zauvek V. Gotovac

Navedeni stih Vlada Gotovca pretenduje da ubliži jednu misao. Kako? Može da se kaže da je stih bar dat u obliku koji navodi na pomisao da se radi o pokušaju misaono-pesničkog determinisanja. Iako nije teško dokazati pogrešnost ili, u najmanju ruku, banalnost ove misli u filozofskom smislu, ipak, pri tom, nije teško dokazati da ovaj stih znači veliki domet u pesničkom smislu. To još jednom opominje na razliku između filozofskog i pesničkog. Istorija nas uči da je mali broj pesničkih tvrdnji bio prihvaćen od filozofa. Ne zato što su stavovi pesnika štetni ili naivni, pogrešni ili poznati, nego što su plod duha koji nije naučan. Razlika između filozofije kao egzaktne nauke i poezije kao intuitivnog saznavanja nije ipak nepremostiva. Jer sama poezija predstavlja osluškivanje misli, put do nje, a s druge strane filozofija u svom zenitu zatreva u poetski oblik što Hristić u navedenom delu lepo dokazuje.

Malarme, pesnik koga nije teško dovesti u vezu s Hegelom, izričito veli da reči a ne ideje čine poeziju. Borislav Radović ide još dalje. Prevazilazi reči, po njemu, pesma nastaje kao jedno produženje tamo gde je misao postala konačna. Ali ideativno i imaginativno u dobroj poeziji deštvuju unapred preobraženi, prilagođeni pesničkom obliku i svrsi. Kada se govori o filozofskom u poeziji, ne zaboravimo da se radi o filozofskom koje nije prvobitno stuba poezije, već koje je, kako smo rekli, postalo izmenjeno, poetski ovaploćeno, ali kojim ipak dominira filozofska komponenta.

VI

Alen, koji i sam kao filozof prilazi literaturi, veli: „Literatura je pribežiste filozofa. U njoj, on može dati kao istinito ono što je samo mudro.“ Mudrost je tako prihvatimo ove reči, stupanj vrednosti niži od istinitosti.

Ne pronalazeći pravu reč za mudrost, Eliot se vraća na grčki termin *logos*, u uverenju da ljudi već imaju predstave o tome šta ovaj termin obuhvata. Na stranu šta sve može da se podvede pod ovaj termin, Eliot smatra da je mudrost za sve ljude ista. U protivnom, jedan Evropljanin ne bi imao nikakve koristi od čitanja Upanišada i Nikava, s obzirom da filozofija i religija na kojima Upanišade i budističke Nikave počivaju nemaju interesa i nisu jasne čoveku sa Zapada. Za nas je ovde bitno to da Eliot (ne mogavši da definiše mudrost), izričito tvrdi da je verovatno „poetski jezik najposobniji da snopšti mudrost“. Mudro je — čini se — ono što još nije izbrušeno do sistema, a preduslov je za sistematsko mišljenje.

Ako mudrost tretiramo kao prvi basamak sa koga filozofija počinje da se penje svome vrhu, shvatićemo da filozofija ispituje sudbinu svog nastanka kada se bavi poezijom. Ono što pojedini ljudi zovu filozofskim pristupom pesničkim delima nije možda ništa drugo do traženje tog prvog basamaka sa koga se polazi u pravcu suštine i specifikuma postojanja.

Poezija ne prestaje da sluša — zov sa obale, sa basamaka tradicije. Filozofija prati.

VII

Put pesnika je put u dolinu. Kao žižak sveće koji se otima u visinu a sagoreva vlastiti oslonac, tako pesnik prevazilazi nivo postojanja, ali na određen način uništava mogućnosti postojanja. Slično borbi žiška i voska u kojoj plamen satire materiju a živi od tog satiranja, ali ujedno čeka svoj nestanak sa nestankom voska, pesnik savlađuje noć svog postojanja onim delom tog postojanja koje se probudilo, osvetilo i opredelilo za put do smisla, budući istovremeno svesno postojanje.

Sa očiglednim namerama da se uništavanjem oslonca udalje od oslonca, tražeći novi oslonac u novom produbljavanju visine, pesnik i plamen vraćaju se u sudbinu oslonca i u njoj završavaju. Između obala koje očekuju, tako prolaze dve plodne matice.

MORE ME MORU DODAJE

10-74800902 W
kobrin otrov na bramanskom

More me moru dodaje,
U Indiji me čeka glad
I reka, filozofijam usmeravana.
Pevaju ptice na hindu jeziku,
Kobrin otrov na bramanskom. Nirvana.
Neotkrivena zemljo, daj mi svoju sliku,
Zvezdo istočnjačka, — izdržaće fakiri.
Ko peva ispod zemlje, toga ne uzbuđuju
Ni ratovi u Evropi, ni otrovno bilje u Nevadi,
Ni slovenska duša, ni nemiri.
Deca Tagorina i Gandijeve
Isključuju vreme iz života
I lepo žive — od gladi.

10-199529223
sunce, tanjir trešanja, dve vaze

U Japanu me dočeka sunce
U ogrtaču slepog cara.
Jedna gejša. Tanjir trešanja. Srce i telo.
Doktor Rihard Zorge bez kože na licu.
Ovo li je ta zemlja gde se sunce stvara?
Umesto doručka ubistvo iz ljubavi.
Čajžnice, mesečina, svuda belo.
Poráženi u poslednjem ratu. Sočiva. Kamikaze.
Jedna gejša što mi srce neguje
Moli me da joj pišem, da ne zaboravam.
Daje mi cvet, parče kože i dve vaze.
Prati me do granice, ljubi i savetuje:
Ne idi na ostrva, ljubi i savetuje:
Šta znam čije je sve sunce,
Možeš zalutati, možeš sagoreti!

10-1995-29479
u andaluziji rastu crne pomorandže

More me moru dodaje,
U Španiji mrtva republika.
Ima i sunca i devojaka, a noć traje.
Sam se iz peska iskopava Lorika.

U Andaluziji rastu crne pomorandže.
Nad Granadom je nebo uhapšeno.
U Španiji ne sme da se plače.
Sam se iz peska iskopava Lorika.

10-199529991
gavran hrani proroka iliju

Nabrodih se mora, najezdih neba,
Severna ljubavi moja, kako je lep Balkan.
Čim prohodaju — deca se oslanjaju na istoriju.
Reke kao u Sibiru. Vetrovi. Vuče noći.
Manastiri. Gavran hrani proroka iliju.
Oktoih na Cetinju. Kaluderi prave vino i duvan.
Ubiješ gavran-pticu, telo joj sahraniš,
Rimljanima prodaš jedno a sinu zaveštaš drugo krilo.
Na jugu more. Na severu sneg i Vojvoda Momčito.
Kad vreme dosadi, izdahnemo se na dvoje,
Pa se ratuje dok se na decu dode.
Devojke se zaljubljuju u kraputaše čela siva.
Kunemo se u dobro leto i u mrtve svoje,
Pa još i u državu. Ako ustreba — i u hrabre vode.
Po mrtav junak, car ili knez, ispod bela čadora uživa.
Zvezde nam na glave padaju. Zemlja je to od juga do severa.

Kad krv i sunce pomeša — ugrije se,
Moje otac na Balkanu s kurjakom jagnje večera,
A pticu šalje da im vode donese.

Jevrem BRKOVIĆ

JOŽE OLAJ

10-74804915 W

Bože silaziš sa oltara,
gledaš
svoju neizmernu prolaznost,
svoju veliku,
blagoslovenu samoću;
saginješ se
k samome sebi;
u kamenu i prahu
sve prolaznosti su sive.

Sretate se na vrhu noći.
Čutke se gledate u oči.

Sretanje je okrutno:
daješ bljesak božanstva
daješ sivilo zemlje
daješ vatru uverenja
daješ mrtvu materinu ruku,
kad izmenjaš
nisi ni prah ni krv,
nisi ni bog ni čovek,
stojiš sam u žutom bezvetrju,
ponekad dignes lice,
ponekad rameno cvetaku lobanju
i onda si čovek
i onda si prah
i onda si krv
i onda si pepeo,

hoćeš da budeš krv,
hoćeš da budeš čovek.

Prokuneš svoj grob.
Utom se razdani.

10-199540487
ko

priberimo se
pobegnimo ili umrimo
usnimo bar
Sfinga stoji
pred gradom stoji

zadala je devet zagonetki
zadala devet puta devet zagonetki
naši smo Edipa
umreće Sfinga

a ona je zadala
zadala
devet puta

devet puta
devet novih pitanja
pitanja

našli smo nove Edipe
iz polja ih rodili
iz zemlje iskopali
iz rudače izlegli
i razvezali su devet puta devet puta
devet čvorova

ali Sfinga
pred gradom stoji
stoji
i zasipa nas
zasipa
uvek novim
novim i težim
ko li će ih ko li
rešiti
žene već ni radati ne mare
dečaci se odriču detinjstva
i pljuju u pristaništima
lade koje dolaze
starcu u kafani
sede uz šah
ili pak nepredvideno umiru
seljaci proklinju
jalova polja
i beže
u šumno zavetnje fabrike
razgaljenih grudi
devojke se rese
u dvorani sa sedam ogledala
čekaju
da čuju
Sfinginu pesmu
ostali spavaju
ili se pak po uglovima
prodaju za šuplje pare
ko?
ko će odoleti
Sfinginim kušnjama

priberimo se
još je vreme
da pobegnimo
ili umrimo pak

na nadgrobnoj ploči
Sfinga će da nam nacрта
najnoviju zagonetku

O R F E J

10-199540793
iz ciklusa »trenutak
otkrovenja«

Dolaziš izdaleka
i donosiš u srcu
otegnut glas kao brašnicu.

Video si kako umiru vode
i slušao sulude dozive pastira
što su napasali mrtva govoda.
Stao si na putu
kad je u kosom novembarskom suncu
odjekivalo od brežuljaka
muklim večernjim glasom.

Stajao si dugo.
Godine su tekle
i umirale.
Leto je sanjalo smrt
a jesen izrodila
šuplje vrtove.

Doneo si sa sobom
svu otužnost svoje zemlje.
U sumraku večernje molitve,
u očekivanju
da se otkrije i tvoj put,
čekaš još uvek.

Čekaš, gle,
andeo razrešenja dolazi,
dolazi, veruješ,
donosi ti pismo
u kome ćeš pročitati
svoj put.
Ti čekaš ipak
a andela nema
i moraćeš ponovo
— kamen po kamen —
listati knjigu zemlje
i napisati sam
svoj put.

Našto sedam okrutnih puteva,
sedmi je najokrutniji,
sedmi je kamen
koji ništa ne daje.

Sa slovenščog G. J.